

מוסדות
**דרכי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי **אשר וייס שליט"א**

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

כי יצר לב האדם רע מנעוריו

הלכה

עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה

פרשת נח תשפ"ז

שנה כ"ח – קובץ ג' [תתקס"א]

יו"ל ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י

מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של

מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:

ת.ד. 23170

Email: info@minchasasher.com

פרשת נח תשפ"ז

עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה

"מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו ומן הבהמה אשר לא טהרה הוא שנים איש ואשתו" (ז' ב').

"הטהורה - העתידה להיות טהורה לישראל, למדנו שלמד נח תורה" (רש"י שם).

א

התורה שלמדו נח ושם ועבר והאבות

"ואמר ר' יוחנן עובד כוכבים שעוסק בתורה חייב מיתה, שנאמר 'תורה צוה לנו משה מורשה' (דברים ל"ג, ד'), לנו מורשה ולא להם. וליחשבה גבי שבע מצות, מ"ד מורשה, מיגזל קא גזיל לה. מאן דאמר מאורסה, דינו כנערה המאורסה דבסקילה. מיתבי היה רבי מאיר אומר, מניין שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול, שנאמר 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם' (ויקרא י"ח, ה'), כהנים לויים וישראלים לא נאמר, אלא האדם, הא למדת שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול. התם בשבע מצות דידהו" (סנהדרין נ"ט ע"א).

הנה הקשו רבים איך למדו האבות תורה, הלא לשיטת רש"י (ע"ז ג' ע"א) ועוד ראשונים היה להם דין בני נח, ובן נח שעסק בתורה חייב מיתה.

וכבר הבאתי במק"א (מנחת אשר בראשית סימן י"ז) את דברי הגר"ח מבריסק, דעד כאן לא נחלקו הראשונים אלא בדין האבות אם היה להם דין ישראל או דין ב"נ, אבל **בחפצא** ודאי היו בני ישראל, ומשנתגלה הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה בברית בין הבתרים, נתקדש בקדושת ישראל והיה ראש וראשון לאבותינו הקדושים, וביארתי לפי"ז דמותר היה להם לשמור שבת ולעסוק בתורה דלא נאסרו אלה לבני נח במהותן ועצמותם ולא באבות שבעצם היו ראשי עם ישראל.

אך עדיין קשה בנח ובניו שעסקו בתורה ובודאי אין בין נח לבני נח, ואין בין שם ועבר לשאר בני נח לדורותיהם, ואיך עסקו הם בתורה, כמו שמצינו ברש"י בפרשתנו

עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה

(ז' ב'): "את הבהמה המטהורה, העתידה להיות טהורה לישראל, למדנו שלמד נח תורה", וכן מצינו בשם ועבר שעסקו בתורה.

והמהר"ל (בגור אריה) וכן המשנה למלך (בפרשת דרכים) תירצו לפי דברי הגמ' בסנהדרין דכל איסור זה משום גזל הוא או משום עריות, דמורשה כתיב או מאורסה קרינן ביה, וא"כ אין איסור אלא לאחר מתן תורה שבו ניתנה תורה מורשה לישראל.

אמנם בלבוש האורה על התורה דחה דבריהם, וכתב שאין לחלק בדיני ב"נ בין לפני מתן תורה לאחריה, עי"ש.

והנה הלחם משנה (פ"י מהל' מלכים הלכה ט') כתב לבאר את מה שכתב הרמב"ם דעכו"ם שעסק בתורה או שמר שבת אף שחייב מיתה מ"מ אינו נהרג, דמה שאמרו חייב מיתה אינו אלא מדרבנן ומשום כך אין נהרגין, ולכאורה הדברים תמוהים דאם אין זה אלא מדרבנן איך אמרו חייב מיתה, וכי היכן מצינו חיוב מיתה מדרבנן, אלא מסתבר טפי כפי שהסביר הכסף משנה וכ"כ הרמב"ם בשו"ת פאר הדור (סימן נ') דאף דאמרו חז"ל דגוי שעסק בתורה ושמר שבת חייב מיתה לא אמרו שהוא נהרג, ומכאן שאין חיובו אלא בידי שמים ולא בידי אדם אף שגם אלה איסור דאורייתא הם, וכל זה פשוט.

ולפי כל זה הדרא קושיא לדוכתא.

ונראה בזה לענ"ד, לפי דברי הגמ' בסנהדרין שם, דלא אמרו עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה אלא במצוות של ישראל, אבל במצוות שלהם מותר להם ואף שבח היא להם עד שאמרו הרי הוא ככהן גדול. ונראה לפי זה דמותר להם לב"נ לעסוק לא רק בדיני שבע מצוות בני נח אלא אף במוסר ומידות וסוגיות שבאמונה ויראת ה' וכדו', דכל אלה נוגעים לכל בני אנוש וכל שנוגע לו לאדם לחייו הרוחניים מצוה עליו ללמוד בין בישראל ובין בב"נ.

וזו היתה תורתם של שם ועבר, תורה בסוגיות והלכות שנגעו ונהגו בהן, וגם נח עסק בסוגיות של בהמה טמאה וטהורה רק משום שנצטוו לקחת לתיבה בהמות טמאות וטהורות ולהבחין ביניהם, ודו"ק בכל זה.

אמנם באמת י"ל ביאור אחר בדברי הגמ' דבמצוות שלהם מותר להם ללמוד, דבאמת אסור להם לעסוק בתורה דהיינו לפלפל ולהתעמק, אבל מותר להם ללמוד כדי

עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה

לדעת מצוותיהן דלימוד זה אינו בכלל עסק התורה אלא כעין הכשר מצוה בלבד, כמ"ש החתם סופר בנדרים (פ"א ע"א).

אך באמת נראה יותר דאין בין עסק התורה ללימוד שטחי, דהלא גם בלשון רבי מאיר דאמר עכו"ם העוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, וידועים דברי הט"ז (או"ח סימן מ"ז ס"ק א') בברכת לעסוק בדברי תורה דהיינו לימוד בעיון ופלפול, אלא ע"כ כונת הדברים דמותר לו ללמוד כל מה שנצרך לו לקיים חובתו בעולמו, וז"פ. (ובגוף דברי החתם סופר הארכתי במק"א).

ב

ללמד תורה לנכרי העומד לפני גירותו

הנה נשאלתי פעמים רבות בענין תלמוד תורה לגר באמצע תהליך גיורו, שמצד אחד צריך להודיע לו מקצת מצוות קלות וחמורות, וקשה לצמצם שלא ילמדנו אלא הלכות בלבד, דמטבע הדברים יתעניין הגר לידע את עיקרי תורת ישראל ודקדוקיה.

וכבר האריכו בזה האחרונים, ודעת רובם דכל זמן שלא טבל דינו כגוי ממש, וכ"כ הגרעק"א (שו"ת מהדו"ק סי' מ"א) דאין ללמד תורה אפילו לגר שמל ולא טבל, ולא כדברי מהרש"א (חידושי אגדות שבת דף ל"א ע"א ד"ה א"ל) שנקט דמותר ללמד תורה לגוי שבא להתגייר ואפילו לפני מילתו, והדברים ידועים.

וידוע מה שחידשו כמה אחרונים דמותר ללמד לגוי תורה שבכתב, כ"כ הנציב במשיב דבר (ח"ב סי' ע"ז), ומהר"ץ חיות (חגיגה י"ג ע"א וסוטה ל"ה ע"ב), ובשו"ת מהר"י אסאד בדברי בן המחבר (יו"ד סימן ו'). וגם בתקלין חדתין להגר"י משקלוב תלמיד הגר"א (שקלים פ"ה ה"א, דף י"ג ע"ב) כתב דתורה שבכתב מותר ללמד לגוי, וכך כתב במאור ושמש (תחילת פר' חקת), עי"ש.

ובשלטי גיבורים בשם הרי"ז (סופ"ק דע"ז) כתב דאף שאסור ללמד תורת משה מותר ללמדו דברי הנביאים שעיקרן דברי מוסר עי"ש.

אך בהסכמת הגרי"ש נטנזון לשו"ת מהר"י אסאד דחה דבריו וכתב לאסור, והדברים ידועים.

עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה

אמנם לענ"ד נראה דאף דאסור ללמדו תורה, מ"מ ראוי ללמדו עקרי המצוות שצריך לקיימן מיד כשנכנס תחת כנפי השכינה כמו הנחת תפילין ותפילה, דאיך נגיירנו ונכניסנו תחת כנפי השכינה ולא ניתן בידו לקיים מצוותיו, וקרוב הדבר ללפני עור, דלאחר שחל עליו דין ישראל יבטל מצוותיו החיוביות, ואף שכתב בשו"ת אמרי יושר (חלק ב' סי' ק"מ) דאין להמנע מלגייר חייל נכרי שיצטרך לחלל שבת מחמת פקו"נ לאחר שיתגייר, דשבת הותרה אצל פקו"נ ובהיתר יחלל שבת ומסתבר כדבריו, מ"מ אין זה דומה לענינינו, דכיון דבידינו ללמדו לקרוא קר"ש ולהתפלל ולהניח תפילין למה לא נעשה זאת ולמה נכניס אותו לביטול מצוותיו באונס כשבידינו למנוע זאת.

ועוד דיש לחוש למה שאמרו עבר עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר, ואם יתגייר בלי שידע להתפלל ולקרוא קר"ש ולברך ברכותיו בלשון הקודש, שבשתא כיון דעל על, ואדהכי והכי יתעצל ולא ילמד בהתאמצות כראוי. ומשום כך נראה דעדיף ללמדו לשון הקודש לפני גירותו, וללמדו להתפלל ולקרוא קר"ש להניח תפילין ולקיים את כל המצוות החיוביות שבסדר היום ושבטות ומועדים.

ונראה להוסיף בזה, דכמו שמותר לגוי לעסוק במצוות שלהם, וכבר נתבאר (לעיל אות א') דכל הנצרך לו לקיים מצוותיו בהכרח מותר לו, כמו כן מותר למתגייר ללמוד כל שצריך לקיים מצוותיו משעה שיכנס לברית, ודו"ק בזה כי נכון הוא, וקצרתי.

ומה דלא מצינו בספרי הפוסקים הראשונים הוראה זו, נראה דכיון שמעיקר דינא דשו"ע תפילה וקריאת שמע נאמרים בכל לשון, יכול הוא לקיים מצוות שבדיבור גם בלשונו עד שילמד לשון הקודש, ועוד דשליח ציבור מוציא את שאינו בקי ויכול הוא לצאת יד"ח ע"י שליח הציבור. אבל בזמן הזה דכבר כתבו האחרונים דאין להתפלל בלע"ז, ובקריאת שמע כתבו דקרוב הדבר דאפילו בדיעבד אינו יוצא יד"ח, וגם לא נהגו לצאת ע"י שליח ציבור, ויש לחשוש שיתבייש לבקש מהש"צ שיכוון להוציא יד"ח, וגם קשה לשמוע כל תיבה בחזרת הש"צ בלי הפסק, נכון טפי ללמדו לשון הקודש כדי שיוכל לקיים את המצוות החיוביות של סדר היום מיד לכשיתגייר, ואין זה בכלל האיסור ללמדו תורה כנלענ"ד.

אמנם לא אכחד דלענ"ד נראה עיקר, דמשעה שבא להתגייר מותר ללמדו תורה ושוב אין בו איסור כלל ללמוד תורה, וכמ"ש המהרש"א, ושורש דבר זה למדתי מדברי התוס' ישנים (יבמות מ"ח ע"ב) דמשעה שבא להתגייר מותר לו לשבות בשבת, וכך

עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה

מבואר במדרש רבה (דברים פ"א ס" כ"א): "גוי ששמר שבת עד שלא קיבל עליו למוול חייב מיתה". הרי דמשעה שקיבל עליו למוול מותר לו לשבות, ונראה לענ"ד דכך גם לגבי תלמוד תורה, דכיון שבא להתגייר אין כאן לא גזל ולא עריות. ובסנהדרין שם הרי מבואר תרי טעמי בנכרי שלמד תורה חייב מיתה, משום גזל [מורשה קהלות יעקב] או דהוי כנערה המאורסה [מאורסה קהלות יעקב], דנכרי נצטווה שלא לשבות ולא לעסוק בתורה כגוי, אבל לשם יהדות וכהכנה ליהדות אין בו איסור.

ומהאי טעמא נראה, דתינוק שנולד במקום שמחצה גויים ומחצה יהודים, מותר לו לשמור שבת מספק ישראל, ואף אם קמי שמיא גליא דגוי הוא, אינו חייב מיתה, כיון ששבת לשם תורת ישראל ולא חידוש דת לעצמו (עיין רמב"ם פ"י ממלכים ה"ט). ויתירה מזו כתב המאירי בסנהדרין שם דגוי שרוצה ללמוד תורה שאם ימצאנה שלימה יתגייר מותר ללמוד, וזה חידוש, ולול"ד נראה דרק משקיבל עליו להתגייר מותר ללמוד, וצ"ע. כ"ז נראה ברור לענ"ד, והארכתני בזה עוד במק"א (עיין מנחת אשר בראשית סימן י"ז ועוד).

ג

מעמדו של גר שמל ולא טבל

ובעיקר דין גר שמל ולא טבל, אף שאמרו דאינו גר עד שימול ויטבול, מ"מ מצינו בכמה מקורות בדברי הראשונים דאף במילה יש כבר מקצת גירות ושוב אינו כגוי גמור. עיין תוס' ישנים (יבמות מ"ו ע"ב) שכתב: "בשלמא באבות אע"ג דלא טבלו עד מתן תורה מ"מ כיון דמלו נפקי מתורת ערל כדי לאכול פסח אע"ג שלא היו יהודים גמורים עד שטבלו".

ועיין רשב"א (שם ע"א ע"ב) במה דצריך קרא לפסול גר שמל ולא טבל, שהקשה דהלא הוי כעכו"ם, דאינו גר עד שימול ויטבול, ותירץ:

"וליתא, דשאני הכא דמילתו לשם יהדות, ואעפ"י שלא נגמר גרותו, מ"מ כבר התחיל ונכנס קצת בדת יהודית שאינו צריך אלא טבילה".

ולכאורה יש להוכיח מדברי הרשב"ץ (שהביא הבית יוסף בבדק הבית יו"ד ס"י רס"ו, הביאו גם הש"ך שם סקי"ח) דאין למוול גר בים ה' בשבוע, שלא לגרום לכתחילה

עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה

חילול שבת בשלישי למילתו, דמחללין שבת על גר שמל ולא טבל, דהלא מילת הגר לפני טבילתו היא, ואין מטבילין אותו עד שנתרפא ממילתו, וע"כ דמיירי בעדיין לא טבל ואעפ"כ מחללין עליו את השבת, ומוכח מזה דהוי במקצת כישראל. [ולא כדברי האחרונים שנקטו דאין מחללין עליו את השבת במלאכה דאורייתא, עיין שו"ת מחזה אברהם ח"א סי' ק"ד ושו"ת אמרי יושר ח"ב סי' ק"ל, ואכמ"ל].

ומכל זה נראה, דאף שאינו כישראל ממש עד שיטבול, מ"מ יצא מכלל גוי במדה מסויימת ע"י המילה שהיא תחילת הגירות, ונראה כן גם לגבי לימוד התורה דלאחר שמל יש להקל בזה טפי. אך להלכה נקטו הפוסקים שדינו כגוי לכל דבר עד שימול ויטבול, עיין בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תשצ"ו) שביאר דאף שכתבו מקצת הראשונים דלאחר מילה שוב אין יינו נסך (עיין תוס' ע"ז ס"ד ע"ב) אין זה אלא לענין גזירת חכמים ביינם, אבל אין לצרפו למנין ואין חוששין לקידושין דכגוי הוא לכל דיניו, וכ"כ האבנ"ז (יו"ד סימן שמ"ג וסימן שנ"א) והחלקת יואב (תניינא סימן ח'). אך החלקת יואב שם כתב לחדש דבטבל ולא מל עדיף טפי ודינו כישראל במקצת והדברים הם דברי חידוש.

ב

גר שמל ולא טבל אם חייב לחלל שבת

הלכה למעשה בגר שמל ולא טבל אם יש לצוות עליו לחלל שבת כיון שאמרו נכרי ששבת חייב מיתה, וגר שמל ולא טבל כאילו לא מל, ומכיון שיש אכן בתי דין ורבני ישראל שאכן מצווים לחלל שבת בכה"ג, אבאר את הנראה ברור לענ"ד.

מעשה שהיה בעיה"ק ירושלים בשנת תר"ח בגר שנימול ביום עש"ק והמכה לא הספיק להתרפא, נדחתה הטבילה עד לאחר שבת קודש. ורב מהקהילה האשכנזית צוה על הגר לחלל שבת למגינת לבו, כי גר זה הקפיד לשמור את השבת. וצער גדול היה לו, אך עשה אשר נצטוה לעשות וכתב כמה אותיות בשבת אחה"צ. וכמה מחכמי ירושלים דחו הוראה זו, והיו שאף טענו שאסור היה לו לחלל שבת, ובודאי לא היה עליו כל חובה לחלל את השבת.

ושאלה זו נשלחה להגאון בעל ערוך לנר לאלטונה, ותשובתו בצדו בשו"ת בנין ציון (ח"א סימן צ"א). והגאון הביא את דעת החכמים שדחו הוראה זו, ואף הראה פנים לומר שאכן גר שמל ולא טבל חייב לשמור את השבת, ונימוקו עמו, שהרי במרה נצטוו על השבת ועדיין לא טבלו עד מתן תורה, הרי דכיון שמלו נצטוו על השבת אף שלא טבלו.

אך פשוט הדבר שאין מזה ראיה, ובפשטות נראה שהיתה זאת הוראת שעה ולא הלכה לדורות.

ועוד כתב שם לפי דברי התוס' בכריתות (ט' ע"א ד"ה דכתיב):

"ואף על פי שאותן שהיו נימולים בימי אברהם לא מלו אותם ביציאת מצרים מ"מ מעיקרא כשמלו עצמן מלו ליכנס בברית המקום וליבדל משאר אומות וגם כי עתה טבלו".

אך פשוט שגם זה אינו ראיה כלל ופשטות כונת התוס' אינה אלא דאף שלא נמולו לשם גירות כלל, אלא משום המצוה שניתנה לאברהם אבינו ולזרעו אחריו, מ"מ הרי זה כאילו מילת גירות כיון "שמלו עצמן מלו ליכנס בברית המקום וליבדל משאר אומות".

עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה

אך מ"מ כתב שחקר בבתי הדין שנהגו לגייר ומעולם לא שמענו שגר שמל ולא טבל צריך לחלל את השבת, אך לענ"ד אין להתבסס בזה על המנהג דכבר כתב הרמ"א (חו"מ סימן של"א סעיף א') שאין תורת מנהג אלא בדבר דשכיח טובא, והרי עצם הגיור היה נדיר ביותר בארצות אירופה הנוצריות והמוסלמיות שבהם הגיור היה עבירה חמורה, וכל שנתנו לכך יד היו נענשים עונשים קשים, וכבר חזינו בשו"ת הגרעק"א (סימן מ"א) שהזהיר שלא לגייר נגד חוקותיהם, עי"ש.

וק"ו שלא היה שכיח כלל גר שמל לפני השבת, ומשו"כ פשוט שאין ללמוד הלכה מן המנהג בנידון זה.

אך מ"מ דעת הבנין ציון שמותר לגר שכבר נימול לשמור שבת.

ובבית האוצר להגר"י ענגיל (אות ב' כלל ז') כתב לחדש דע"י המילה הגר יוצא מכלל נכרי וע"י טבילה נכנס לכלל ישראל, אף שהדברים ערבים ומתיישבים על הלב, מ"מ חידוש גדול הוא זה, וכדשברי נביאות, ובכל הש"ס לא מצינו כעין גדר זה אלא בדין עבד כנעני שעליו אמרו (סנהדרין נ"ח ע"ב) "יצא מכלל נכרי ולכלל ישראל לא בא". דמצד אחד חייב במצוות כאשה ובודאי איננו גוי ומאידך עדיין אינו בן ישראל עד שישתחרר ויטבול לשם גירות, אך אין זה ענין כלל למילה וטבילה בגירות.

והגר"י ע' התבסס על תשובת הרדב"ז, ואכן כתב הרדב"ז (ח"ג סימן תע"ט – תתקי"ז) בלשון הזה אף בגר שמל ולא טבל "שיצא מכלל עכו"ם שמצוה להחיותו ואין מגעו ביין טמא ולכלל ישראל לא בא עד שיטבול".

אך לענ"ד לא כתב כן אלא בדרך מליצה, אך באמת מוכח מדבריו דכאשר אמרו חז"ל דגר שמל ולא טבל כאילו לא מל, כונתם דהוי ככל גויי הארץ וכל עוד לא טבל דינו כגוי לכל דבר.

דהנה נשאל הרדב"ז בגר שמל ולא טבל שנגע ביין האם היין נאסר, והביא שנחלקו בזה הראשונים, האם לדמותו לגר תושב שמגעו מותר או גרע מגר תושב, י"א דעדיף מגר תושב, וי"א שגרע מגר תושב, דגר תושב עדיף שהרי קיבל עליו מקצת מצוות מעכשיו, והגר לא קיבל עליו לשמור אלא לאחר לטבול.

עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה

והרדב"ז פסק לקולא שאין איסור במגע יין לגר זה, אך רק לגבי יין שאיסורו מדרבנן, אבל בכל הנוגע לדין דאורייתא כתב:

"ולענין להצטרף לכל דבר שבקדושה ולענין אי חיישינן לקידושו הדבר ברור שאינו כישראל לשום דבר דקייל"ן מל ולא טבל כאלו לא מל".

ומשו"כ אין מקום להתבסס על דברי הרדב"ז, והגרי"ע לומר דכיון שיצא מכלל עכו"ם מותר לו לשמור שבת.

אמנם מעודי היה תמוה בעיני שיטת התשב"ץ (ח"א סימן כ"א) שהביא הבית יוסף (יו"ד סימן רס"ח) שאין למול גר ביום חמישי כדי שלא תיפול שלישי למילה בשבת שמא יצטרכו לחלל שבת משום פקו"נ, ולמדנו מדבריו שאכן מחללים את השבת להצלת גר שמל ולא טבל, ואם דינו כגוי לכל דבר מהי"ת לחלל את השבת להצלתו.

והגר"מ אריק בשו"ת אמרי יושר (ח"ב סימן ק') האריך בזה וכתב דכיון שכבר מול שוב אמרינן "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה" (יומא פ"ה ע"ב), וכשם שמחללין שבת כדי להציל מסברא זו וכמו שהביאו הרמב"ן (תורת האדם ענין הסכנה) והר"ן (יומא ג' ע"ב מדפי הרי"ף) בשם הבה"ג אעפ"י שעובר אינו נפש, ולענחן דין זה הגר לאחר מילתו כדין עובר ומחללין שבת להצלתו על שם העתיד, עי"ש.

ועיינן עוד מה שכתבתי בענין פולמוס זה במנחת אשר שמות (סימן ל"ז אות ב') ובכל עיקר גר שמל ולא טבל הארכתיו במק"א, ואכמ"ל.

סוף דבר, דין גר שמל ולא טבל כאילו לא מל, ואף שבדרכי הפלפול מצינו שכאילו כבר התחיל ליכנס לברית לגבי שמירת שבת אין כל מקור לחלק בינו ובין הבא להתגייר ועדיין לא מל.

כבר גליתי את הנראה לענ"ד ברור, דכל שבא להתגייר וגמל בלבו ליכנס לברית ולחסות תחת כנפי השכינה, מותר ללמדו תורה ומותר לו לשמור שבת, ואין כל ענין לשדלו לחלל את השבת.

כך נראה ברור הלכה למעשה.

ג

הפצת ספרי מוסר כשיש חשש שגויים יקנו

כבוד ידי"נ הגה"ח

מחשובי המשפיעים

הרב משה סמסנוביץ שליט"א

במה ששאל לדעתי אודות ספרו היקר והחשוב שתורגם לספרדית במטרה לקרב את המוני הצעירים מבני ישראל הרחוקים מחיי תורה ומצוות. כדי שספר זה יגיע לצעירים אלה אין דרך אלא למסור את הפצת הספר לחברת הפצה נכרית, אלא שברור שספרים רבים ירכשו ע"י גויים, ונמצא אליה וקוץ בה דאם רוצים אנו שספרים אלה יגיעו למירב היהודים בהכרח יגיעו גם לגויים רבים.

ושאל כת"ר אם יש בזה איסור מצד איסור לימוד תורה לגויים.

לענ"ד אכן מן הראוי למסור את הפצת הספר לחברה הנ"ל כדי לחלקו ביעקב ולהפיצו בישראל אף אם עי"ז גם גויים ילמדו לדעת איזו דרך ישכון בה אור.

דהנה שני טעמים מצינו באיסור ללמד תורה לגוי. א: משום לפני עור לא תתן מכשול, וכיון דגוי שלמד תורה חייב מיתה כל המלמדו עובר בלפני עור. ב: משום "מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי" וכמבואר בחגיגה י"ג ע"א.

והנה אם טעם האיסור הוא משום "לא עשה כן לכל גוי", נראה דאין איסור אלא כשהוא מלמדו ממש וכלשון חז"ל שם "דאין מוסרין ד"ת לעכו"ם". אך לפי הטעם דלפנ"ע יש לדון בזה לפי הגדרים הכלליים של לפני עור בכל מקום. וכבר הקשו התוס' בחגיגה שם למה אסרו משום פסוק דספר תהלים תיפ"ל משום לפנ"ע, ותירצו דקמ"ל דאסור אף בליכא תרי עברי דנהרא כגון שיש גוי אחר ללמדו, עי"ש.

ונחזה אנן בני"ד, דהלא ברור שאין כאן תרי עברי דנהרא דהלא בזמנינו אין גבול ליכולתו של כל אדם ללמוד כל חלקי תורה דרך ערוצי התקשורת השונים. ונראה דגם איסור מסייע אין כאן. חדא דלא מצינו איסור זה אלא בישראל ולא בגוי, ויתירה מזו כתב הש"ך ביו"ד סימן קנ"א דאף במומר לא אסרו מסייע לידי עוברי עבירה (ובדגול מרבבה שם הוסיף לחדש דאם עובר במזיד אין איסור מסייע ודבריו חידוש הם

עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה

ואכמ"ל). ועוד דכבר הארכתני במק"א לבאר דרך המסייע בשעת העבירה עובר באיסור ולא במי שמסייע שלא בשעת החטא. ובר מן דין נראה דאין כלל איסור ללמד את בני נח יראת ה' ואהבתו והשקפה טהורה באמונה ובטחון ומדות טובות.

אך הנראה עיקר בזה דמכיון שספר זה יש בו להשפיע לטובה על בני עמנו הטועים והמתבוללים לקרבם ליהדות, ואלה אינם באים לבית המדרש ולחנויות של ספרי קודש, והדרך להגיע אליהם זה רק ע"י חברת הפצה זו, המצווה ללמד את בני ישראל גובר שבעתיים על האיסור ללמד גויים.

ומשום כל זה נראה דאין בזה עבירה כלל, ואף אין כאן מקום להחמיר דהלא מצווים אנו לקרב לב ישראל אל אביהם שבשמים ובכל כע"ז אמרו כל המוסיף גורע ומשום כך תחזקנה ידיו של מעכ"ת להגדיל תורה ולהאדירה.

באהבה רבה

ובהוקרה גדולה

אשר וייס

ד

מכירת ספרי תהלים לגויים

כבוד ידי"נ ויקיר לבבי

איש תורה דעת וחסד

ר' ישראל יהודה ליב ולצ"ר הי"ו

מעמודי התווך ביוהנסבורג דר"א

רב שלום עד בלי ירח

במה ששאל לדעתי במי שתרגם את ספר תהלים לאנגלית בתרגום חדש וייחודי ורוצה להפיץ הספר ברשתות הגדולות של מכירת ספרים שרוב מכירותיהם לנכרים.

הנה יש לדון בשאלה בשני תחומים שונים. מחשש שיתפללו מתוך ספרים אלה לאילילים ויש בזה מכשול בעבירה החמורה דעבו"ז. ומחשש איסור ת"ת לנכרים. אמנם לענ"ד יש להקל בזה בשני התחומים גם יחד, ואבאר.

הנה כתב הרמ"א (יו"ד סין קנ"א ס"א) שאסור למכור לגויים חפצים שיעבדו בהם עבודה זרה. ושם בדרכי משה שאסור למכור להם אף ספרים שיתפללו בהם לאילילים. ולכאורה יש לחוש לפי"ז גם בנידון דידן.

אך מצינו בזה שתי קולות.

בדרכי משה כתב דכאשר יש בידם להשיג חפצים אלה במקום אחר, ולא הוי תרי עברי דנהרא אין בזה איסור. והש"ך (שם ס"ק ז') כתב דכיון דבזמנינו אינם עובדים עבו"ז אלא בשיתוף ואין הם מצווים על השיתוף יש להקל.

ולענ"ד מלבד הנ"ל, יש להקל טפי מכמה טעמים.

א. עד כאן לא מצינו איסור אלא בחפצים וספרי המיוחדים לעבו"ז, אבל בני"ד שמדובר בספר תהלים שהוא קודש קדשים מלא תהלת ה' אין בזה איסור, די"ש לתלות דאף אם גויים יקנו ספרים אלה לא ישתמשו בהם דוקא להתפלל לעבו"ז אלא לאלוקי השמים ורבון העולמים. והלא אף בלפנ"ע בישראל תלינן להקל (ועיין מה שהארכתי

עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה

בש"ת מנחת אשר ח"ב סימן כ"ח – ל"ב וק"ו בלפנ"ע דנכרים). והרי ידוע דרבים מבני הדתות והמאמינים בעולם המערבי אף שדעותיהם משובשות לחלוטין מ"מ אינם בכלל עובדי עבו"ז ואינם מתפללים לאלהים אחרים וא"כ מסתבר לתלות לקולא.

ב. וכבר כתבתי במק"א דכיון שברור שרבים היהודים שיקנו ספרי תהלים אלה ע"י רשתות השיווק הגדולים ומן הסתם רוב הרוכשים יהיו מבני ישראל ויש בזה זכות גדולה, המצוה לזכות את בני ישראל בספרי תהלים דוחה את החשש שגם מבני האומות ירכשו ספרים אלה.

ג. כיון שאין הוא המוכר באופן ישיר אלא ע"י רשתות שיווק הוי ליה כלפני דלפני שאין בו איסור כמבואר בעבו"ז (י"ד ע"א וכו"א ע"א).

ומשו"כ נראה להקל מצד חשיש לפנ"ע דעבו"ז.

ב

ולגבי חשיש איסור ת"ת בנכרים, כבר הארכתי בסוגיא זו בכמ"ק, וביארתי דיש מקום לסמוך על דעת רבים מגדולי האחרונים שנקטו שאין בזה איסור אלא בתורה שבעל פה, שלישאל ניתנה ולא לאומות העולם, אבל בתורה שבכתב אין איסור.

כך כתב תלמידו הגדול של הגר"א בתקלין חדתינ עמ"ס שקלים (י"ג), וכו"כ הנצי"ב במשיב דבר (ח"ב סימן ע"ז), וכו"כ מהר"ץ חיות בחגיגה (י"ג ע"א) וסוטה (ל"ה ע"ב), וכו"כ בש"ת מהר"י אסאד (או"ח סימן ד' בדברי בן המחבר), אמנם בהסכמת השואל ומשיב לספר הסתייג מחידוש זה, עי"ש.

ולענ"ד מסתבר ככל הני גדולים דהלא אמרו (גיטין ס') לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל תורה שבע"פ, עי"ש ודו"ק.

ועוד דעד כאן לא אסרו אלא בתלמוד תורה אבל לא בתפילה, והרי ספר זה שכבו' הראה לי ובדקתי אותו לעומק אינו בנוי וערוך כספר לימוד אלא כספר תפלה ואין לחשוש שהגוי ילמד מתוכו.

ולא זו בלבד שאין על הגוי איסור להתפלל מספר התהלים וכדו' אלא יש אף מצוה על הגוי להתפלל כמו שכתב רבינו בחיי (דברים ד' ל"ב), והוכיח כן מהכתוב (תהלים

עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה

ק"ז א' "הללו את ה' כל גוים". ועיין מה שכתב בזה באריכות באגרות משה (או"ח ח"ב סימן כ"ה).

ושו"ר בשו"ת רב פעלים (יו"ד ח"ד סימן כ"ה) שדן בשאלה שהקונסול האנגלי בעיר בגדד רצה לקנות מאחד מבני הקהילה ספר תהלים כתוב בכת"י אשורי ואסר למכור לו מכמה טעמים, ובין השאר מחשש שינהג בו מנהג בזיון, והביא מכמה גדולים שהחמירו בכע"ז. אמנם לאחר התבוננות בדבריהם נראה דאף המחמירים לא החמירו אלא ליתן או למכור לגוי להדיא, אבל נ"ד שאני כיון שאינו אלא מוסר את הספרים לרשת שיווק לכו"ע אין בזה איסור כלל.

והנה כבר ביארתי בכמ"ק דבת"ת לנכרים מצינו שתי דינים ושתי טעמי איסור:

א. מה שאמרו בסנהדרין דאסור לגוי ללמוד תורה, וממילא המלמדו תורה עובר בלפני עוור לא תתן מכשול.

ב. מה שאמרו בחגיגה (י"ג ע"א) דאין מוסרין ד"ת לגוי משום שאמר "מגיד דבריו ליעקב... לא עשה כן לכל גוי". וכבר הקשו התוס' בחגיגה שם, למ"ל דרשה זו והלא אסור משום לפנ"ע, עי"ש.

וביארתי במק"א דאי משום מה שאמרו אין מוסרין ד"ת לגוי אין איסור אלא במלמדו ולא במוכר לו ספרים וק"ו שאין איסור בני"ד שאינו אלא מוכר ע"י אחרים. ואי משום לפנ"ע הלא בני"ד אין זה תרי עברי דנהרא כלל ויש בידם לקנות ספרי תהלים וכדו' במאות מקומות ובקלות יתירא.

ואף שכתבו התוס' (שבת ג' ע"א) דיש איסור דרבנן אף כשיכול לעבור ע"י אחרים משום דמסייע לידי עוברי עבירה, אין זה אלא בישראל משום דמצווה לאפרושי מאיסורא או משום ערבות או משום מצוות התוכחה, אבל אין איסור מסייע בגוי שאין בו לו מצות הוכח תוכיח ולא ערבות.

וחידוש גדול ראיתי בספר לקט הקמח למוהר"ם חגיז (הל' ת"ת דף ק"ז ע"ב) שנשאל אם מותר למכור לגוי ספרי קודש, וכתב לדייק מלשון הגמ' שאין מוסרין ד"ת לנכרים דיש איסור אף למסור להם ספרים, עי"ש. ולמעשה כתב להחמיר בכתבי יד ולהקל בדברי דפוס, ולא הבנתי דבריו, דאם באנו להחמיר מחשש בזיון כתבי הקודש

עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה

יש אכן לחלק בין כת"י לדפוס, אבל אם כל האיסור משום האיסור שאין מוסרין להם ד"ת, מה נפ"מ אם מדובר בכת"י או בדפוס.

ובשו"ת יד אליהו (סוס"י מ"ח) וכן בשו"ת רב פעלים (שם) והביא גם את דברי היד אליהו) אכן כתבו לחוש משום בזיון כתה"ק, ועוד כתבו דגם בחד עבר הנהר יש איסור דרבנן. אך את הנלענ"ד כבר כתבתי דאין איסור מסייע בגוי.

עוד ראיתי בדבריהם דתלינן להקל אם יש מקום לתלות שמתכוין ללמוד מצוות שלהם וכדו'. וכבר כתבתי דגם בנידון דידן יש לתלות שכל כוונתו להתפלל ולא ללמוד תורה.

סוף דבר נראה להקל בני"ד מכל הני טעמי.

באהבה וברצון

אשר וייס

ה

ללמד ז' מצוות לב"נ בעיון

ט"ו מנ"א תשע"ז

כבוד ידיד נפשי ויקר לבבי

הגאון החסיד מרביץ תורה ומוסר

רבי משה סמסנוביץ שליט"א

רב שלום עד בלי ירח

הנני במענה קצר באשר שאלני במי שרוצה לתרגם לשפות נכר ספר גדול שחיבר על שבע מצוות בני נח ובו בירורים עמוקים ופלפולים גדולים במצוות אלה, ומגמתו להפיץ ספר זה בין האומות למען ילמדון ויעשון את המצוות המוטלות עליהם, ושאל כת"ר האם ראוי לעשות כן.

לענ"ד יש להמנע מכך, ואף שודאי מותר ללמדן את המצוות המוטלות עליהם אין זה אלא ללמדם את פשטות הלכותיהם שהרי ללא שידעו מה מוטל עליהם איך יקיימו מצוותיהם, אבל פלפול התורה לישראל ניתנה ולא לבני נח אף לא בשבע מצוותיהם, דמטבע זה של יגיעת התורה ופלאות מעמקיה לישראל ניתנה ולא לאומות העולם.

ומלבד מה שכך נראה לי ברור מסברא, כך למדתי מדברי רבינו המהרש"א בחגיגה (י"ג ע"א ח"א ד"ה אין מוסרין) שכתב:

"אין מוסרין ד"ת לעובדי כוכבים כו'. לא קאמר אין מלמדין תורה לעובדי כוכבים דהא ודאי בז' מצות דידהו מלמדין אותן ובשאר מצות התורה עובד כוכבים הלומד אותה חייב בנפשו אלא דהכא נלמד מענינו דאין מוסרין לעובדי כוכבים היינו טעם וסוד המצות, ואפילו בז' מצות שלהם אין מוסרין להם סודן וטעמן וע"ז מייתי ליה מקרא דכתיב מגיד דבריו ליעקב וגם טעם חקים ומשפטים גו' דהיינו חקים ומשפטים של דת האלהים ולא כן עשה לכל גוי דגם משפטים ודת הנימוסית שלהם שחייבים לקיים שהדינין הוא אחד משבע מצוות שנצטוו בני נח מ"מ בל ידעום טעמם וסוד הענינים ובזה יתיישב קושיית התוס' בשם ר"א".

ופשוט בעיני דאין כונתו דוקא לסודות שבקבלה, אלא אף לעומק סוד וטעמי ההלכות שבתורת הנגלה, וכ"ז פשוט.

עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה

אמנם ידעתי שיש ללמוד היפך דבריו מדברי כמה מן האחרונים שכתבו לחדש דעד כאן לא אמרו אלא עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה דהיינו בדרך עמל ויגיעה כפי שדייק הט"ז (או"ח סימן מ"ז ס"ק א') בנוסח ברכת התורה לעסוק בדברי תורה דהיינו דרך עמל ופלפול, ורק בגוי העוסק בתורה חייב מיתה אבל מותר לו ללמוד את פשטות ההלכות ותורה שבכתב, כ"כ השפת אמת בחגיגה (י"ג ע"א) וכ"כ בשו"ת מחנה חיים (ח"א סי' ז'), וכ"כ בן המחבר בשו"ת יהודה יעלה (ח"א סי' ד') כל אחד לפי דרכו וסגנונו. ולפי דבריהם ע"כ צ"ל דמה שאמרו בסנהדרין (נ"ט ע"א) דבשבע מצוות ידיה מותר מה שאסור בדין, ולשיטתם בהכרח מותר להם לפלפל במצות שלהם. ועוד דהרי אמרו (סנהדרין שם) "נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול... בשבע מצות דידהו", והלא לדעת הט"ז עסק משמעו לימוד בעיון.

וחידוש מצינו עוד במאירי בסנהדרין שם:

"וכן הדין אם עסק בתורה שלא לכונת קיום עיקרי מצוותיה אלא שלבו חפץ לירד לידיעת תורתנו ותלמודינו ראוי ליענש מפני שבני אדם סבורים עליו שהוא משלנו מתוך שרואין אותו יודע ויבואו לטעות אחריו ומ"מ כל שהוא עוסק בעיקרי שבע מצות ובפרטיהם ובמה שיוצא מהם אף על פי שרוב גופי תורה נכללים בהם מכבדין אותו אפילו ככהן גדול שאין כאן חשש לטעות אחריו שהרי אף בשלו הוא עוסק וכל שכן אם חקירתו על דעת לבא עד תכלית שלימות תורתנו עד שאם ימצאנה שלימה יחזור ויתגייר וכל שכן אם עוסק ומקיים עיקרי מצותיה לשמה אף בשאר חלקים שבה שלא משבע מצות".

והדברים מחודשים מאוד, וידוע מה שפקפקו רבים וטובים בפסקאות שמצינו במאירי בענין היחס לנכרים, ואכמ"ל.

ומ"מ נטיית לבי שאין ללמד נכרים פלפולה של תורה אף במצוות שלהם וכמבואר במהרש"א, ואין קושיא מלשון עכו"ם שעסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, דבאמת ראוי שילמוד הלכותיו על בורין על פרטיהן ודקדוקיהן, אך מ"מ מסתבר שאין לו לפלפל במה שאינו נוגע למעשה, אף שהמיקל ודאי יש לו על מה לסמוך כמבואר.

באהבה ובידידות עמוקה

אשר וייס

כי יצר לב האדם רע מנעוריו

כי יצר לב האדם רע מנעוריו

אחר המבול מקריב נח קרבן. וברית כרת לו ד' שלא יוסיף להכות כל חי:

"וירח ד' את את ריח הניחוח ויאמר ד' אל לבו לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו ולא אוסיף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי" (בראשית ח, כא).

כאן נאמר שהיות יצר לב האדם רע מנעוריו היא הסיבה לכריתת הברית - ולא אוסיף עוד להכות כל חי.

והנה יפלא למאד, שלפני כן אמר הכתוב:

"וירא ד' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות ליבו רק רע כל היום וינחם ד' כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל ליבו ויאמר ד' אמחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה, מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים כי נחמתי כי עשיתים" (בראשית ו, ה-ז).

הרי שסיבת היות יצר לב האדם רע מנעוריו הביאה להשחתת תבל ויושביה. והתמיהה עולה מאליה, היאך היות יצרו רע מנעוריו תגרום מחד להשחתת עולם ומאידך תביא הבטחת קיומו? היאך יעשה קטיגור סנגור?

אכן, כשנדקדק באלו המקראות נגלה את ההבדל בינותם: לפני גזירת המבול נאמר "וכל יצר מחשבות ליבו רק רע כל היום" - כל יצר, רק רע, וכל היום. הכל ובתמידות. לעומת זאת לאחר המבול כשעלתה מחשבה לפניו וגזרה חכמתו ית' שלא יוסיף לקלל את האדמה בעבור האדם כתיב "כי יצר לב האדם רע מנעוריו". אין כל יצרו רע אינו חורש רק רע, ואינו אווז ברעתו כל היום.

כי יצר לב האדם רע מנעוריו

ובמה נשתנה אופיו של האדם מקודם המבול לאחריו? - בעסק התורה.
העולם שלפני המבול, לא היה בו עסק התורה. כך שנינו בתנחומא ריש
פרשת בחוקותי:

"אדם הראשון אילו שמר את התורה לא היה מת".

לא כן עולם שאחר המבול. עסק התורה היה בו נח ובניו יצאו מן
התיבה, עסקו בתורה.

**"מכל הבהמה הטהורה – העתידה להיות טהורה
לישראל מכאן שלמד נח תורה".**

וכן הוא אומר:

**"ותלך לדרוש את ד'" – "לבית מדרשו של שם"
(בראשית כה, כב, וברש"י שם).**

עולם שיש בו תורה שוב אין "כל יצר מחשבות ליבו רק רע כל היום".
כן הודיענו נותן התורה "בראתי יצר הרע בראתי לו תבלין ותורה שמה".
נח מצא תבלין זה זכה וזיכה לכל העולם. הוא וזרעו קיומו של עולם -
על ידי עסק התורה.

וכך נאמר בזוה"ק פרשת תרומה: בכל זמן שהתורה מתקיימת בעולם
ובני אדם עוסקים בה הקב"ה שמח במעשה ידיו ושמח בעולמות כולם,
ושמים והארץ עומדים בקיומם.

עולם שיש בו תורה יש בו תבלין כי כן אף אם יש בו באדם מן הרוע
מובטח הוא כי בעסק התורה יתהפך הרע לטוב.

**"אמר רבי אלכסנדר כל העוסק בתורה לשמה משיג
שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה שנאמר או יחזק
במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי, רב אמר כאילו בנה
פלטרין של מעלה ושל מטה שנאמר ואשים דברי בפך ובצל
ידי כסיתיך לנטוע שמים וליסד ארץ רבי יוחנן אמר אף מגין**

כי יצר לב האדם רע מנעוריו

על כל העולם כולו שנאמר ובצל ידי כסיתיך ולוי אמר אף
מקרב את הגאולה שנאמר ולאמר לציון עמי אתה" (סנהדרין
דף צ"ט ע"ב).

בעמל התורה ויגיעתה, שעשוע אמריה וחדוות עיונה, נזכה לקיום
העולם ותיקונו במלכות ש-ד-י בביאת גואל לציון במהרה.

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

